

УДК 82-3
П 78

Прохасько, Тарас

П 78 Так, але... [Текст] / Тарас Прохасько. – Чернівці : Меридіан Чернівці, 2019. – 152 с.

ISBN 978-617-7807-00-0

Тарас Прохасько, який віддавна обіцяє нам написати роман, знову його не написав. Зате написав – у своєму ні з ким не сплутувальному стилі – серію шкіців чи, може, есеїв. Про що? Про одне й те саме: про майбутнє, яке було давно, і про все, що вже є, але не знати, як довго ще буде. Зокрема – про такі прості речі, як балькони й фіранки, світло й каміння, гойдалки й туалети, проходи містом і знімання фільму в Карпатах, формула щастя і фактор впливу, бабінтон і зельбсферштендліх тощо. А також про те, що спати треба уважно, снідати – по-своєму, а дивитися – зміщуючи візир. Так, але не це тут головне. Бо головний тут – тип оповіді, в якому рефлексії стають елементами сюжету й оприявнюються не як написані постфактум, а як проговорені в момент народження. І тому ніякі це не шкіци й не есеї, а оповідання в найстрогішому значенні цього слова.

Олександр Бойченко

Читаючи книгу, я переглядала папки з роботами різних періодів, проживаючи «свою» історію.

Серія «Дороги» – це миттевості мого шляху, що виникали, мов спалахи, разом із текстами Тараса Прохаська.

Ключем до серії «Трапези» стала думка: «Все, що об'єднує нас – це досвід спілкування. Тільки він має значення і залишається в пам'яті».

Олена Придувалова

Об'єднати однією важливою ідеєю двох творців із різних сфер мистецтва – головне в цій концепції. Шляхом до успіху може бути тільки точне попадання. Збіг поглядів на життя і творчість, глибоке філософське осмислення свого ества як митця і людини – це те головне у діалозі письменника і художниці, що ми бачимо наслідком цього неймовірного союзу.

Тетяна Швед (Безкоровайна)

Жодну частину з цього видання не можна копіювати або відтворювати в будь-якій формі без письмового дозволу видавництва.

© Меридіан Чернівці, 2019
© Тарас Прохасько, 2019, *текст*
© Олена Придувалова, 2019, *картини*
© Анна Стьопіна, 2019, *обкладинка*

ISBN 978-617-7807-00-0

Усі права застережено

Тарас Прохасько

ТАК, АЛЕ...

Meridian Czernowitz
2019

Майбутнє буде давно

Щоразу, коли думаю, чи сподіваюся, чи мрію, чи надіюся, чи планую, чи вірю, що колись потім, у майбутньому, буде не просто все добре, а значно краще, то не забуваю собі нагадати, що будь-яке майбутнє безпосередньо пов'язане хоч із якимось та й старінням. Тобто все може бути значно краще, але воно стосується зовсім іншого рівня віку. Забуваючи про таку залежність, не враховуємо базової ознаки життя – зміни властивостей з плином часу. Парадоксально, але іноді чекаємо на щось дуже добре, не усвідомлюючи, що насправді це є мрією про добру старість, в якій уже не буде всіх молодечих пригод і порухів.

Якби молодість уміла, якби старість силу мала... Дзядзьові з кількохсот французьких прислів'їв, збірку яких я подарував йому на сімдесятивосьмиріччя, якраз це сподобалося і запам'яталося найбільше.

А ще кілька років перед тим я, будучи малою дитиною, яка не мала ні сили, ні вміння, опинився у цікавому світі старих людей, які вмінь мали вже значно більше, ніж сили. Таким чином мої дитячі уявлення про майбутнє переказували через взірці молодості, доторкаючись до вмілої старості.

Старі люди попри це були дуже активними, і їхні дні були заповнені важливими і приємними діями. Вони вставали тоді, коли хотіли. Розпалювали в печі дровами, принесеними до хати звечора. Вітрили постіль на сонячному ганку. Відривали вчорашню картку календаря. Накручували годинник. Відкидали сніг зі сходів. Милися підігрітою водою у мисці, поставленій на лавку в саду. Снідали кількома скибками хліба з маслом і посіченою зеленою цибулькою. Запивали кавою з молоком. Робили записи у щоденнику. Писали й отримували листи. Поливали помідори. Підв'язували клематіс. Збирали дозрілі сливки. Тичили фасолю. Складали попід стіною хати поколені дрова. Дивилися, як ширяють яструби. Сушили яблука і гриби на сонці. Визбиравали горіхи. Пололи клумбу з квітами і сапали кілька грядок із городиною. Щотижня купалися у великій балії. Щомісяця ходили до фрізіера, щоби вийти до міста. Їм приносили українські газети з Польщі, а вони відправляли з пошти сушені сливки і гриби, запаковані у конверти від тих газет. Вони гріли ковдру на печі перед тим, як лягати спати. А тим часом ішли снігами до інших старих людей, щоби зіграти в бріджа і поговорити про майбутнє. Косили добре вигостреною косою у саду, робили сіно, наклали його у плахту і лізли стрімкою драбиною на стрих, складаючи там суху траву лише для того, щоби пахло в домі сіном, щоби було затишніше. До них приходили такі самі старі люди, з якими ще хотілося бачитися, вони разом сиділи на лавках під деревами, дивилися на захід сонця і говорили про майбутнє. Вони пересиджували на відкритій веранді тижні довгих літніх дощів і обливалися зібраною

дощівкою гарячими літніми вечорами. Восени вони, зриваючи дрібки різних ягід, нагадували птахів і білок. У липні розкошували серед порічок, черешень і вишень. Під кінець літа пробували поодинокі дозрілі грушки. Посеред дня вони могли лягти подрімати, а могли аж до ночі робити якусь монотонну роботу.

І весь час були приятні одне до одного. Весь час говорили, жартували і старалися одне одного здивувати. Приносили крихти вістей, признавалися в тому, про що ніколи раніше не згадували, читали вголос книжки, колядували мало не цілу зиму і планували майбутнє. Довго йшли на гору до свого дому, часто перепочивали, спираючись на кісе або сапу. Впивалися склянкою шипучого порічкового або келішком смерекової. Вночі пили горнятко води із заледенілого відра. Зовсім недавно у них були війни, змагання, школи, романи, тюрми, табори, цілий світ широкий, від якого найвиразнішим знаком залишилося безліч віршків, пісеньок і приповідок різними мовами. А вже незабаром буде майбутнє, на яке так сподівалися, тих, кого так плакали. І трохи ренет. Ренети їли в такий спосіб, що відрізали сточеним на ніч лезом цизорика плястерок за плястерком, цілком узгоджуючи сили й уміння.

І от цих яблук мені тепер бракує. Виявляється, що на поширення їхніх сортів також впливає час, який визначає і розквіт моди, і старіння, і проминання недосяжного майбутнього, пережитого ще у дитинстві. Коротше кажучи, за ренетами ще треба нашукатися.

Pro forma

Наша старенька бабця до останніх тижнів свого життя щодня робила гімнастику, щоб розрухувати суглоби. А дзядзьо, на якому трималася вся довколахатня робота, пильнував, щоби пасок, який він затягав до спеціально пробитих додаткових дірок, ніколи не доводилося попускати через наїдження. Тета Міра, хоч і вважалася найогряднішою, любила далекі проходи і регулярно розминала кисті. Всі вони розумілися на фізичній культурі і знали, що необхідною частиною інтелігентності є дбання про зручне перебування у більш-менш слухняній тілесній оболонці, в якій призначено перебути земну – наразі єдину знану – форму існування. Бабця була офіцером УГА, дзядзьо до п'ятдесяти чотирьох років гарував на сибірській каторзі, тета Міра колись належала до вже підпільного «Пласту» і кохала «українського Нурмі» – члена ОУН, що був чемпіоном із кількох видів спорту. Народжена 1900 року тетка Оксана у 99-річному віці найбільше потерпала хіба що від порушення слуху. Вона також мала свою досконалу систему догляду за тілом: певна дієта, водні процедури, продумана праця на городі, гірські походи по гриби майже до кінця життя.

Наш тато, який виріс на засланні, займався там боротьбою, а потім культивував різне спортування, до якого привчав нас із братом. У нас були гантелі, квартирна перекладина. З татом ми щотижня їздили на лижах підміськими лісами, зимові канікули проводили на ковзанах, він привчив нас до багатогодинних сеансів настільного тенісу, бадмінтону, біліярду, стрільби з рушниць і пістолета, за його системою ми робили вправи з гумовим джгутом, він захопив нас фехтуванням на рапірах і топірцях, бо приніс нам і рапіри, і бартки. Дитинство ще й передбачало спорт як розвагу: луки, метання ножів і списів, різні види боксування, тривалі перекидування усім, чим можна перекидуватися на довжину дуже довгого коридору. Потім було плавання.

У ті часи було дуже легко записатися в якусь секцію, і всі кудись записувалися. Хай у більшості випадків заняття були недовгими, а кількість секцій, через які перейшов, усе збільшувалася – в цьому також був певний шарм доторку до зовсім інших різновидів культури. Кожен ґатунок руханки дарує відкриття нової пластики, філософії і технології. Фізкультура, – казав наш учитель, – це вам не математика, тут думати треба...

Я записався на біг і бігав кілька років. Вилікувався від усіх дитячих слабостей. Потім уже був баскетбол, баскетбол, баскетбол і трохи тенісу. І безліч підтягань. Важливо, що всім цим ми займалися не на самоті, не з чужими, а з найближчими друзями. Справжніми інтелектуалами на той час.

Двадцять п'ять подальших років дали мені час для того, щоб вигадувати, випробовувати і практикувати власну систему культури тіла. Її головний принцип чимось нагадує

чернечий метод постійної молитви. Вже давно нема окремих годин тренінгу. Натомість я шукаю можливостей розрухування і тілесного навантаження, розпорошених упродовж дня у кожній годині. Головне – це пружність, легкість і ситуативна гнучкість.

Незважаючи на всі нагальні справи й необхідні роботи, які диктує кожен день (добре, зважаючи на всі нагальні справи й необхідні роботи, які диктує кожен день), я віднаходжу хвилини усвідомленої тілесності, щоб наповнити їх дбанням про форму.

П'ять разів підняти корпус до ніг ще у ліжку, повільно, кожне згинання розтягнути на хвилину. Коло десяти разів глибоко і різко присісти, вставши з ліжка. Ще кілька разів за день впасти і відтиснутися. Коли десь стоїш, то піднімається на пальцях ніг або легесенько опускається, ніби пружиниш на лижах. У кожну вільну хвилину закручувати кисті. Перед тим, як закурити, покрутити сигарету між пальцями. Опершись до чогось, помахати випростою ногою. Проходячи крізь двері, розперти одвірок. Сидячи на кріслі, спробувати себе підняти разом з кріслом. Де є можливість – повисіти. За найменшої нагоди – нагнутися, не згинаючи ніг. Стіну непомітно ударити зі всієї сили, різними частинами руки. Тримаючи щось – підкинути його і зловити. По сходах вибігати. Все, що згинається у тілі, згинати – коротко, але постійно. Обов'язково доводити вправу до легкого захекування. І трохи мерзнути. І їсти стільки, щоб можна було легко з'їсти ще стільки ж. І йти рівно і легко. Думати про ходу. Бо це – фізична культура.

Все мокре висихає

Кілька днів тому сталося щось таке, що було вперше, хоч не вперше нам вперше, але кілька днів тому дощ починався впродовж світлового дня шістнадцять разів, відповідно, приблизно стільки ж разів закінчуючись, і це трохи нагадувало цілковито збитий, навмисне або ні, годинниковий механізм, якийсь будильник або реле, запрограмоване на вишукану послідовність дії.

Коли світло є самим часом, то вода, розподілена в опадах, – його мірилом. Що простіше життя у певному регіоні, то визначенішим є графік опадів. Життя просте там, де є сезон дощів. Або там, де дощ так чи інакше є щодня. У нас натомість стало скомплікованіше. Навіть ветерани передбачення погоди масово зрікаються свого покликання і ремесла, виправдовуючись тим, що щось стало не так. Бо колись і в нас також було досить просто: впродовж літа мусив бути один місяць, коли дощило. Навіть без віщунів усі знали, що приблизно липень. І знали, що мокрота буде спочатку теплою, а потім щораз холоднішою. А тоді знову звідкись візьметься нагрівання, яке має перейти у серпневу сухість. У кожному разі колишні туристи-спортівці липневих переходів нашими горами не планували.

Якщо кількість опадів є вимірюванням часу, то фрагментами неконтрольованого безчасся можна вважати мряку і шаргу. Мряка – безперервний дрібнесенький дощ – не залишає наземних слідів, які можна вимірювати об'ємом. А шарга – горизонтальний вітряний дощ – у кращому разі осідає на вертикальних дерев'яних площинах, на які ніколи не поширюється метеорологія. Натомість усі інші ґатунки, навіть той, коли уривається хмара, фіксуються бочками, фосами, потічками, калабанями і швидкістю проникнення у землю. Що похиліша твердь, то менше вона може свідчити про змоклість. На рівних або не оброслих травною ділянках робиться болото.

Болото під ногами і холодна мокра одежа – то дві головні причини (ще може бути дірявий дах), чому літні дощі справляють справжню важкість. Не встелені каменем стежки і відсутність непромокального захистку робили усі роботи в часі дощу не робітними. Добре, що у липні вже все помалу досягає і роботи з рослинами не надто багато. Лиш сиди і дивися, як небо перемочує те, що через кілька тижнів будеш тяжко поливати, черпаючи воду із наповнених попередньо криниць.

Хоч усе мокре висихає, одяг часто треба сушити вранці тою енергією, яку тіло дістало від сніданку. Найгустіший ліс уже не рятує від води зверху. Часом хмара сідає над якимось місцем надовго, зачепившись за гору. Часом верх гори стирчить сухим понад плакучими хмарами. Мокра худоба пахне особливо. Грибам своє. Цілий клопіт – отава. Її мускосити і якимось висушити. Але вона часто чорніє на островах і в копичках. Гумаки парять ноги. Май ліпше ходити

босим. Шкіра на ногах коцюрбється, але вільно дихає і набуває аристократичної чистоти, хоч між пальцями випорскується болото. Фасоля, відчувши, що вона ліана, встигає за цей час тричі обкрутитися, обгорнутися навколо похиленої від дощу тички. У всіх сьогочасних плодах відчувається трішечки надлишку води, в якій розчиняються усі компоненти з позначкою мікро.

У місті все інакше. Там камінь сохне після кожного припливу. Місто вигріває із себе вологу, даючи життя новим хмаркам, які мають шанс випорожнитися на нього за короткий час. У місті мокнуть стіни і фантастичну виставу показують ринви. У місті балконні вазонки перемочуються навіть тоді, коли стоять при самій стіні. У місті є парасолі, які лише іноді не дають собі ради з надміром вітру.

І вже як не хронометр, то принаймні метроном. Дощ усюди відраховує темп сприйняття складів. Тому читати у дощ – як колотися у вену. Просто до серця, безпосередньо у мозок. Літні дощі не мають бути перешкодою для того, що не зробив свого часу. Аби не шкодувати за тим, що якимось бездарно лякливо перебув цей неповторний час.

Колись давно, коли всі начиталися Маркеса, страшенно модною була цитата, яка дуже точно відповідає відчуттям перебування у клепсидрі літніх дощів. Ніхто не пам'ятав її точно, але всі вловили принцип: дощ тривав три роки, сім місяців, десять днів і дві години...